

היבטים לשוניים בפרשת תצוה עה

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת תצוה ובהפטרה ובראשון של כי-תשא

כז יט וַיִּקְחוּ: הוא"ו בשווא נע. **לְהַעֲלֹת**: געיה בה"א מעמידה מעט את קריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה שלאחריה
כח א לִכְהֲנוּ-לִי: געיה בכ"ף
כח ג רֹוח חֲכָמָה: יש להקפיד על הפרדת התיבות
כח י עַל הָאֵבֶן הָאֶחָת: טעם טפחא בתיבה עַל
כח יז מִלֵּאֵת: טעם נסוג אחור ללמ"ד.
אַרְבַּעַת טוֹרִים אֵבֶן: טעם טפחא בתיבת אַרְבַּעַת. פְּטָדָה: הטי"ת בשוא נח
כח יח וַיִּהְיוּ: הי"ד קמוצה
כח יט וְאַחֲלָמָה: במלעיל
כח כ וַיִּשְׁפָּה: הי"ד בקמץ גדול והשי"ן בשווא נע, והפ"א בצירי ללא דגש
כח כב שְׂרָשֶׁת: געיה בשי"ן והרי"ש בשווא נח¹
כח כח וַיִּרְכָּסוּ: הוא"ו בשווא נע
כח לב תַּחֲרָא: החי"ת בשוא נח לא בחטף. יִהְיֶה-לָּו: געיה ביר"ד הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק
כח לג רַמְלִי: מוטעמת בפשטא ולא בקדמא
כח מא וְכַהֲנוּ לִי: תיבת וְכַהֲנוּ במרכא ואין היא מוקפת לתיבה שלאחריה בסילוק (סוף פסוק)
כח מג לוּ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: כך ההטעמה²
כט א אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה: המילים מוקפות, תיבת אֲשֶׁר לא בקדמא אלא געיה בשי"ן ובמקף
כט יא וְשָׁחֲטָה: הטי"ת בשווא נח על אף הקושי וכן הוא בהמשך בפס' טז, כ
כט יג הַמִּכֶּסֶה: המ"ם בשוא נע וכן בפס' כב³
כט כט לְמִשְׁחָה: המ"ם בקמץ קטן
כט ל יִלְבָּשׁ: השי"ן בקמץ
כט לט אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר: אין לבלבל עם פרשת התמיד בפינחס שם כתוב אֶחָד
כט מ וַיִּנָּסֶךְ: הנר"ן בצירי
כט מג וַיִּקְדָּשׁ: הדלי"ת פתוחה
כט מו לְשִׁכְנִי: השי"ן בקמץ קטן
ל ד תַּעֲשֶׂה-לָּו: געיה בתי"ו ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

¹ הגעיה כאן אינה הופכת את השוא לנע.

² בתורה קדומה, עפ"י כל ספרי תימן, מוטעם לוּ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו, אבל לפי הספרים שלנו כמצוין למעלה.

³ בכ"י לניגוד המ"ם בחטף פתח כדי לוודא את קריאת השווא הנע.

ל ח וּבִהְעֵלֶת: הַבִּי"ת בְּשׁוּוֹא נַח וְגַעִיה בַּה"א לַמְנוּעַ הַבִּלְעַת הַעִי"ן הַחֲטוּפָה

מַפְטִיר לַשַּׁבָּת זְכוֹר דְּבָרִים כֹּה:

יִזְעַמְלֶךְ: יֵשׁ הַקּוֹרְאִים פֶּרֶשֶׁת זְכוֹר כֹּל מִלָּה וְכֹל אוֹת לֹאט וּבִהְדָּגְשָׁה וְהֵם עֲלוּלִים לַקְרֹא אֶת

הַמ"ם בְּדָגֶשׁ בַּעֲדֵי שֶׁהָיָה רַפּוּיָה אַחֲרֵי חֲטָף. **בְּצִאֲתָכֶם:** הַתִּי"ו בְּשׁוּוֹא נַע

יח **קָרָךְ:** גַּעִיָּה בַקו"ף וְהַרִ"שׁ בְּשׁוּוֹא נַע. **וַיִּזְנֹב:** גַּם כֹּאן בַּעֲלֵי הַקְרִיאָה הָאִיטִית הַמְדַּגִּישָׁה, עֲלוּלִים

לַקְרֹא אֶת הַי"ד בְּשׁוּא נַע וּבְדָגֶשׁ בַּעֲדֵי שֶׁהָיָה לֹלָא דָּגֶשׁ וּבְשׁוּא נַח. **כָּל-הַנְּחִי שְׁלִים:** נַחֵץ בְּנִר"ן

מִפֶּאֱת הַגַּעִיָּה. **וַיִּגַּע:** קוֹרְאִים שֶׁבְּכָל קְרִיאָה אֵינָם מְבַחֲנִים בֵּין אֶל"ף לַעִי"ן עֲלוּלִים לַקְרֹא כֹאן עִי"ן פֶּתוּחָה בַּמְקוֹם עִי"ן בַּפֶּתַח גְּנוּבָה, כְּלוּמָר: וַיִּגַּעַה. אֲבָל לִפִּי קְרִיאַת הָאֲשַׁכְנָזִים יֵשׁ כֹּאן אֶל"ף גְּנוּבָה וְנִקְרָא וַיִּגַּעַע. וְלִפִּי עֲדוֹת הַמַּזְרַח: וַיִּגַּעַע

יט **בְּהִנִּיחַ:** כְּבִהְעֵרָה הַקּוֹדֶמֶת יֵשׁ קוֹרְאִים הַמְדַּגִּישִׁים אֶת הַנִּר"ן וְאֵם בַּקְרִיאָתָם אֵינָם מְבַחֲנִים בֵּין

קִמָּץ לַפֶּתַח, הֵם עוֹבְרִים מִשִּׁמּוֹשׁ שֶׁל מְנוּחָה לְמִשְׁמַע שֶׁל הַנְּחָה אוֹ עֲזִיבָה. **אֲשֶׁר יִי-אֱלֹהֶיךָ:** שִׁמּוֹ

לב! **אֲשֶׁר** בְּמוֹנָח, יִי גַעִיָּה וּמוֹקֶף, וְלֹא כְחוֹמְשִׁים דּוֹגְמַת קוֹרֵן שֶׁהִטְעִימוּ לַהִיפֵךְ

מְכָל-אֲבִיךָ: טַעַם קִדְמָא בַּאֲל"ף, גֶּרֶשׁ בְּבִי"ת וְהַי"ד בִּינִיָּה בְּשׁוּוֹא נַע.

אֶת-זִכְרִי: לְאַחֲרֹנָה הַשְּׁתָּרֵשׁ מִנְהַג לַקְרֹא פַעֲמִים אֶת הַמִּלָּה "זִכְרִי" מִנְהַג זֶה אֵינוֹ מוֹכֵר בְּאֲשַׁכְנָז הַמַּעֲרָבִי וְגַם לֹא בַּעֲדוֹת הַמַּזְרַח. בַּקּוֹנְטֵרֶס "מִקְרָאוֹת שִׁישׁ לֵהֶם הַכְרַע" שֶׁל הַר"מ בְּרוֹיָאֵר ז"ל⁴ הָאֵרִיךְ לְהוֹכִיחַ שֶׁאֵין סִפֵּק שֶׁנּוֹסַח הַצִּירִי הוּא הַנֶּכּוֹן, וְאֵין כֹּל צוֹרֵךְ בַּקְרִיאָה הַכְּפוּלָה

הַפְּטִירָה שַׁבָּת זְכוֹר שְׁמוּאֵל א טו (הַסְּפָרִידִים מִתְחִילִים בַּפֶּס' א):

א **לְמִשְׁחָךְ:** שִׁי"ן בַּקִּמָּץ גָּדוֹל, חִי"ת בַּחֲטָף קִמָּץ וְכ"ף סוּפִית בַּקִּמָּץ גָּדוֹל

ב **בְּעֵלְתוֹ:** גַּעִיָּה בְּבִי"ת, אֵין לַקְרֹא 'בִּלּוֹתוֹ'

ג **וְהַכִּיתָה:** בַּמִּלְרַע

ד **וַיִּשְׁמַע:** יו"ד בְּשׁוּוֹא נַח, שִׁי"ן בַּפֶּתַח וְהַמ"ם בְּדָגֶשׁ חֲזָק

יח **בְּדָרְךָ:** הַבִּי"ת בְּשׁוּוֹא נַע וְלֹא בַּפֶּתַח

כג **וַיִּמְאַסְךָ:** בְּתַכְנִת הַכֶּתֶר שֶׁאֵנוּ מַעֲתִיקִים מִמֶּנָּה אֵין גַּעִיָּה בַּאֲל"ף, עִם זֹאת אֵין סִפֵּק שֶׁהָאֶל"ף בַּקִּמָּץ רַחֵב וְהַסִּמ"ךְ בְּשׁוּא נַע⁵

כה **וְאַשְׁתַּחֲוָה:** הוּא"ו בְּשׁוּוֹא נַע

כח **מִמֶּךָ:** כ"ף סוּפִית דְּגוּשָׁה

ל **וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי:** מַלְעִיל

רִאשׁוֹן שֶׁל כִּי תִשָּׂא:

יב **וְלֹא-יְהִיָּה בָּהֶם נִגָּף בְּפִקְדֵי אֲתָם:** יֵשׁ לְהַחֲשִׁי אֶת קְרִיאַת הַתִּיבָה נִגָּף לְהַסְמִיכָה

לְקוֹדֶמֶתָהּ, וְלֹא-יְהִיָּה בָּהֶם נִגָּף - בְּפִקְדֵי אֲתָם

⁴ נִתֵּן לְהוֹרִיד מִכֹּאן http://www.herzog.ac.il/tvunot/fulltext/mega10_broyer.pdf הַמַּעֲוִיָּין יִכּוֹל לַקְבֹּלוֹ אֲצִלִּי
⁵ בַּמִּקְרָאִים כְּגוֹן זֶה הַשְּׁלִים ר"מ בְּרוֹיָאֵר גַּעִיּוֹת בַּמְקוֹם הָרָאוּי לָהֶן. הַקּוֹבַע שֶׁזֶה קִמָּץ רַחֵב וְשׁוּא נַע אוֹ חֲטָף, וְשׁוּא נַע הוּא כִּי אִמָּסָה הוּא בַּמִּשְׁקָל אֶפְעֵל.

טו וְהִדַּל לֹא - לָתֵת אֶת-תְּרוּמָת: יש להקפיד על הפרדת התיבות

ל יח לְרַחֲצָה: הרי"ש בקמץ קטן והחי"ת בשוא נח

כז כ אליהוא (הגיגים) וְאַתָּה תִּצְנֶה|

בשלושה פסוקים כמעט רצופים, הפרשה פותחת בתיבה 'ואתה'. גם בפי' כי תשא יש כמה.

לכאורה, יש דגש על 'אתה', כלומר על משה. אך לא מצאתי משהו מיוחד מספיק להצדיק את ההדגשה הזאת.

יש מאמר של יונה בר-מעוז מבר-אילן בדפי בר-אילן תצוה עה המדבר על זה כמדומה. כמה קטעים:

פרשת "ואתה תצוה" פותחת בהוראה מתמיהה מכמה בחינות. התמיהה האחת נוגעת לניסוח החורג של הוראה זו משאר הוראות שניתנו למשה בדרך כלל ובפרשת המשכן בפרט: במקום לשון ציווי, "צו את בני ישראל", נאמר למשה לשון חיווי כמתאר את העתיד: "ואתה תצוה"⁷. ההבנה שמדובר בתחזית לעתיד ולא בציווי מתחזקת מן העובדה שזכרים בה אהרן ובניו, אף על פי שההוראה לבחירתם לכהונה עתידה להינתן למשה רק בפרק הבא: "וְאַתָּה תִּקְרָב אֵלַיְךָ אֶת אֶהֱרֹן אֶחֱיֶיךָ וְאֶת בָּנָיו אֲתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְהֹנֵה לִי, אֶהֱרֹן נָדָב וָאֶבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן" (שמ' כח:א).

התמיהה השנייה היא על הצורך בחיווי העתיד; אם הקב"ה עתיד לצוות את משה שוב בכל פרטי הדברים, כעולה מן הטבלה שלפנינו, מה צורך ב"תחזית מוקדמת"? התמיהה השלישית היא בדבר מקומה של התחזית המוקדמת, אלא שהיא נכונה גם לגבי הציווי הישיר והתזכורת המיוחדת שנאמרה לאהרן.

את התחזית המוקדמת היה צריך לומר, אם בכלל היה מקום לאמרה, עם ההוראה לעשיית המנורה בפרשת "תרומה" (שמ' כה: לא-מ); הציווי לעם ישראל ולאהרן היה צריך לבוא בפרשת "ויקהל" בכלל החומרים שנדרש העם להביא להקמת המשכן; וההוראות המיוחדות לאהרן היו ראויות לבוא יחד עם הוראות שבעת ימי המילואים בפרשת "צו" ובפרשת "שמיני" (וי' ח-י). בהמשך מביאה הכותבת את דברי הכלי-יקר, וממשיכה. המעוניין יוכל לראות את הדברים שם⁸.

כח ג אליהוא (הגיגים) וְאַתָּה תִּדְבֹּר אֶל-כָּל-חֻכְמֵי-לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאֲתֵיךָ וְעֵשׂוֹ תַּעֲרֹבֵת יָחִיד וָרִבִּים. הסברים?

דויד כוכב: כדי לתת הסבר מושכל נחוץ קודם לבחון ולסכם סטטיסטית של כל המקומות בהם יש תערובת של יחיד ורבים, והמקומות שאין בהם תערובת כזו. וכן של כל המקומות בהם יש תערובת של זכר ונקבה, והמקומות שאין בהם תערובת כזו.

השאלות: האם תיאורי יחיד רבים זכר נקבה, הם מוחלטים? האם הם "המלצה בלבד"? האם לשון ראשון עיקר, או לשון אחרון?

כט יד חֲטָאת הָיָא: התרגלנו לקרוא לקרבנות בשם חטאת ואשם, מילים אשר מתפרשות על מעשים אסורים.

ראב"ע קצר: וטעם חטאת - כיפור חטאת אהרן ובניו.

⁶ <http://www.hagigim.com/phpBB3/viewtopic.php?f=10&t=437>

⁷ כמו שפירש רש"י: "צו את בני ישראל - זו פרשת מצות הנרות. ופרשת 'ואתה תצוה' לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צורך המנורה. וכן משמע: ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך" (וי' כד:ב).

⁸ <http://biu.ac.il/JH/Parasha>

ראב"ע ארוך: מלת חטאת - בעבור שהיא קרבה לכפר החטאת נקרא כן; וככה "האשם" (וי' ה,טז). על כן "וחטאו את המזבח" (יח' מג,כב) - יסידו 'חטא' מעליו.
הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא מפנה למקומות נוספים בפירוש ראב"ע.

פ' תצוה כ"ט י"ד "ומלת חטאת בעבור שהיא קרבה לכפר החטאת נקראה כן, וככה האשם". ע"י לעיל, וע"י א"ע ויקרא ה' ז', וגם ר' ב'.

כט כ **על-תנוך** ראב"ע ארוך: אין רע לו. והגאון אמר (ראה רס"ג תורה): הדרך הדבק בעגול האזן. ע"כ. והעיר על זה הרב משולם ראטה ז"ל בספר מבשר עזרא.

פ' תצוה כ"ט כ' "תנוך אין לו ריע". ובס' ויקרא מצינו שש פעמים תנוך, ושכח

ראב"ע זה.

יש לציין שבפירוש הקצר כתוב ראב"ע, 'ידוע'. ודאי לא עלה על דעתו שהמילה תנוך אינה מופיעה עוד במקרא. ואין צורך לתלות ששכח. כוונתו שלא מצאנו אלא תנוך בקשר לאוזן, כך שאין מקום אחר שיכול לסייע לנו להבין מילה זו.

המשך ראב"ע ארוך: ורבים **בָּהֶן** - "בהונות" (שו' א,ו), ואיננו על משקל הלשון; והנה יהיו שנים משקלים. ורבים ככה בשמות.

הר"מ ראטה ז"ל בקול מבשר מעיר שעל **הַיְלִיכִי** (שמות ב, ט) בתחילת הספר מפרש ראב"ע שנים שורשים.

פ' תצוה כ"ט, כ' "בהן בהונות שנים משקלים" — שם ב' ט' "שנים שרשים". —

כט לא **ובשלת** אין זה מסתבר שמשה רבנו נצטווה שהוא בעצמו יבשל את איל המילואים. ולכן מפרש ראב"ע שיצווה לאהרון ולבניו לבשל. אבל הראיה שהוא נוקט אינה מתאימה, כי שם משה נצטווה להכות בעצמו. אבל מלבד הנוסח ברמב"ן לא ידוע לנו על נוסח אחר בדברי ראב"ע. הרב משולם ראטה ז"ל בכל זאת מעדיף לגרוס בדברי ראב"ע לפי הרמב"ן על הכאת היאור ולא הכאת הצור.

שמות כ"ט ל"א כתב ראב"ע "ובשלת בצווי, כמו והכית בצור". ורמב"ן שם העתיק "כמו ומטך אשר הכית בו את היאור", וכ"כ בשפה ברורה ו' ע"ב, ונוסחא זו נכונה יותר, שאהרן הכה את היאור. וכ"כ ראב"ע ורמב"ן שם ס"פ בשלח, אבל הכאת הצור היתה ע"י משה בעצמו. — וראב"ע פ' תצוה פסוק והנפת אותם כתב "בצווי כמו ויבן שלמה, ולא הביא הראיה גם מן המטה.

כט לז **קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים** ראב"ע קצר: והטעם: קדש כאחד הקדשים; כי הפרש יש בתוספת הה"א. על כן תעו הגוים בפירוש "וְלִמְשַׁח קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים" (דנ' ט,כד), ופירושו באמת: על המזבח; כאשר הראיתך בספר דניאל.

כתב על זה הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא:

ע"י פ' תצוה כ"ט ל"ז קדש קדשים בפיה"א ובפיה"ק "כאחד הקדשים". וע"י לעיל קדש קדשים ושם פ' ? ? כתב כבר הראיתך בפ' דניאל כו'. ליתא שם, אולי בשיטה האחרת, וע"י שמות י"ט י"ט בפיה"ק בשם הגאון קדש קדשים. —

בפירוש ראב"ע על דניאל פירוש ב אמנם פירש וְלִמְשַׁח קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים על הבית השני. ובכי תשא לקמן ל כט פירש קדש קדשים על מזבח העולה.

כט לט **אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר** בפרשת פינחס במדבר כח ד: אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד.

דברי ראב"ע בפירושו כאן מתאימים יותר לפרשת פינחס. על כך מצביע הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא.

ע"י א"ע פ' תצוה את הכבש האחד בשם ר"מ הכהן, ומקומו בפ' פנחס (ע"י שי"ר בכ"ח ח"ד שהוכיח מזה שתלמידו כתב פי' ס' שמות). יש דוגמתו פ' בלק כ"ד ח', ומקומו לעיל כ"ג כ"ב, וכן בקדמה מזרחא, ובפיה"ק יש רבים כאלה. בפיה"א פ' תצוה כ"ט ל"ט את הכבש האחד, בשם ר"מ הכהן, שהוא שייך לפ' פנחס, וכן המאמר בפיה"א פ' בא י"ב י"ט בשם יפת, על מיום הראשון עד יום השביעי, השייך לפסוק ט"ו שם, שניהם נאמרו בפיה"א לבראשית צד 33 על מלת יום הששי ויום השביעי ע"ש. ולכן לא כתבם הראב"ע בחבורו לשמות. רק התלמיד ששמעם מפיו הוסיפם וכתבם שלא במקומם, ואגב גררא העתיק גם המאמר הראשון "ודע כי מיום הראשון שלא במקומו. וגם בפיה"ק שם יש ט"ס צד 26 שנדפס הציון ביום הראשון וצ"ל "מיום הראשון דבק עם כל אוכל חמץ ואם הוא רחוק". ונראה כי בפיה"א חסר המאמר הנאמר בפיה"ק "ותחלת יום הראשון כאשר פירש, בארבעה עשר יום לחודש בערב, עד יום השביעי עד סוף היום". ולכן נעתק המאמר בפיה"א "ודע כי מיום הראשון" וכו' על פסוק י"ט.

פֶּן לַחֲכָם וַיַּחֲכֶם-עוֹד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: com.gmail@iyahuleel
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail/

אֵם אֶתָּה מִתְעַנִּין
בְּהַבְטִים הַלְשׁוֹנִיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה
(לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, הַמְשִׁנָּה, הַתְלָמוּד וכו')
אֶתָּה מוֹזְמֵן לְהַרְשֵׁם (בְּחֵן)
לְקַבֵּל דּוֹא"ל בְּנוֹשָׂאִים לְשׁוֹנִיִּים
בְּרִיתְךָ: com.gmail@maanelashon
☺ בּוֹא לְהַחֲכִים אֶת עֶצְמְךָ וְאֶת שִׁאֵר הַמַּכְתֵּבִים ☺